

WICEPREZES
NAJWYŻSZEJ IZBY KONTROLI
Marek Zająkła

Warszawa, dnia 2 marca 2009 r.

KSR-41016-2/08
P/08/116

Pan
Andrzej Sadurski
Prezes
Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

Na podstawie art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli (Dz.U. z 2007 r. Nr 231, poz. 1701 z późn. zm.), zwanej dalej „ustawą o NIK”, Najwyższa Izba Kontroli - Departament Środowiska, Rolnictwa i Zagospodarowania Przestrzennego, przeprowadziła w Krajowym Zarządzie Gospodarki Wodnej, zwanym dalej „KZGW” lub „Krajowym Zarządem”, kontrolę realizacji Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych, obejmującą okres od 1 lipca 2006 r. do 30 czerwca 2008 r.

W związku z kontrolą, której wyniki przedstawione zostały w protokole kontroli, Najwyższa Izba Kontroli, stosownie do art. 60 ustawy o NIK, przekazuje Panu Prezesowi niniejsze wystąpienie pokontrolne.

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie, pomimo stwierdzonych nieprawidłowości, wykonywanie przez Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej zadań dotyczących realizacji Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych.

Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej, utworzony z dniem 1 lipca 2006 r., przejął zadania związane z Krajowym Programem Oczyszczania Ścieków Komunalnych, zatwierdzonym przez Radę Ministrów w 2003 r., zwanym dalej „KPOŚK” lub „Programem”, od zlikwidowanego Departamentu Gospodarki Wodnej Ministerstwa Środowiska. Zostały one określone w Regulaminie organizacyjnym KZGW z dnia 27 lipca 2006 r. Do czasu zakończenia kontroli, brak było umocowania ustawowego do realizacji przez Prezesa KZGW przedmiotowych zadań.

Zamierzenia inwestycyjne określone w Krajowym Programie Oczyszczania Ścieków Komunalnych, zaktualizowanym w 2005 r., zwanym dalej „A-KPOŚK”, dotyczyły budowy

nowych urządzeń i instalacji, rozbudowy i modernizacji już istniejących oczyszczalni ścieków oraz sieci kanalizacyjnych.

Jak ustalono w trakcie kontroli, na podstawie otrzymanych rocznych sprawozdań wojewodów z realizacji Programu, KZGW sporządził w badanym okresie dwa dokumenty: roczną zbiorczą *Informację z realizacji Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych w 2006 r.* oraz *Sprawozdanie z wykonania Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych w latach 2006–2007.* Informacja obejmowała 1.508 aglomeracji ujętych w Programie oraz 232 nowe aglomeracje, które nie były w nim zawarte. Z kolei *Sprawozdanie* obejmowało odpowiednio 1481 i 232 aglomeracje za 2006 r. oraz 1.462 i 308 aglomeracji za 2007 r.

W trakcie kontroli, KZGW przedstawił zweryfikowane dane, dotyczące liczby aglomeracji, z których corocznie przedkładano wojewodom informacje, zgodnie z wymaganiami art. 43 ust. 3c ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. - Prawo wodne¹. I tak: w 2006 r. było to łącznie 1.658 aglomeracji, w tym 1.469 ujętych w KPOŚK i 189 nowych aglomeracji, a w 2007 r. odpowiednio 1.736, 1.442 i 294 aglomeracje.

Z danych zawartych w sprawozdaniach wojewodów wynika, że w 2006 r. w aglomeracjach prowadzono działania inwestycyjne w 944 oczyszczalniach oraz wybudowano 5.314,3 km sieci kanalizacyjnej, a w 2007 r. w 855 oczyszczalniach oraz wybudowano 4.273,2 km sieci. Łącznie w latach 2006-2007 wybudowano 9.587,5 km sieci, tj. 45,8% długości zaplanowanej na lata 2006–2010 w A-KPOŚK.

Nakłady na inwestycje, zaplanowane w A-KPOŚK na lata 2006–2010, wynosiły łącznie 27.993.225 tys. zł, z tego: 7.671.396 tys. zł na zadania w zakresie rozbudowy, modernizacji i budowy nowych oczyszczalni ścieków oraz 20.321.829 tys. zł na zadania związane z budową i modernizacją sieci kanalizacyjnych. Na ich realizację w latach 2006–2007, według sprawozdań wojewodów, wydatkowano łącznie 6.962.404 tys. zł, tj. 24,5% środków planowanych na lata 2006–2010, z tego na zadania związane z oczyszczalniami ścieków 1.747.613 tys. zł, tj. 22,8%, a na budowę i modernizację sieci kanalizacyjnych 5.214.790 tys. zł, tj. 25,7%.

Według sprawozdań wojewodów na zadania inwestycyjne realizowane w ramach A-KPOŚK w 2006 r. i 2007 r. pozyskano środki finansowe w łącznej kwocie 7.217.178,7 tys. zł z następujących źródeł:

- z budżetów gminnych i budżetu państwa w łącznej kwocie 3.327.429,8 tys. zł, co stanowiło 46,1% wszystkich pozyskanych środków;
- z funduszy ekologicznych w łącznej kwocie 1.836.045,8 tys. zł, co stanowiło 25,5%;
- z funduszy zagranicznych w łącznej kwocie 1.785.434,3 tys. zł, co stanowiło 24,7%;
- z innych źródeł finansowania w łącznej kwocie 268.268,8 tys. zł, co stanowiło 3,7%.

W KZGW prowadzono weryfikację sprawozdań wojewodów z realizacji KPOŚK pod względem kompletności i poprawności merytorycznej zawartych w nich danych. W wyniku tych działań, w sprawozdaniach za 2007 r., stwierdzono 1.495 danych wymagających wyjaśnienia, z tego 1.015 uzgodniono z wojewodami, a 480 uzupełniono lub zmieniono na podstawie posiadanych danych. Pomimo weryfikacji przez KZGW sprawozdań wojewodów,

---

¹ Dz.U. z 2005 r. Nr 239, poz. 2019 z późn. zm.

zarówno za 2006 r., jak i za 2007 r., kontrola NIK wykazała, że w dalszym ciągu były one niekompletne i obarczone nieprawidłowościami, a przedstawiane kierownictwu resortu środowiska dokumenty pt.: *Informacja z realizacji KPOŚK w 2006 r.* oraz *Sprawozdanie z wykonania KPOŚK w latach 2006–2007*, nie odzwierciedlały rzeczywistego stanu realizacji zadań ujętych w KPOŚK. I tak:

- 1) Występowały rozbieżności pomiędzy liczbą aglomeracji w sprawozdaniach wojewodów a liczbą aglomeracji w ww. sprawozdaniach zbiorczych i ich liczbą ustaloną przez KZGW w trakcie kontroli NIK. Jak wyjaśniono, różnice te wynikały z wychwycenia nieprawidłowości sprawozdawczych dotyczących 27 aglomeracji, a ponadto część informacji dotycząca połączeń kilku aglomeracji w jedną większą zauważona została z opóźnieniem.
- 2) Spośród zweryfikowanych przez KZGW 32 sprawozdań wojewodów, przeprowadzona w trakcie kontroli szczegółowa analiza 8 sprawozdań, przedłożonych przez wojewodów: Mazowieckiego, Śląskiego, Wielkopolskiego i Opolskiego z realizacji KPOŚK za 2006 r. i 2007 r. (łącznie dotyczących 310 informacji z aglomeracji) wykazała, iż nie uwzględniono w nich danych z 4 aglomeracji w 2006 r. i 7 aglomeracji w 2007 r., a ponadto:
  - dane dotyczące 62 informacji z aglomeracji, tj. 20%, zawierały nieprawidłowości w wykazywanej liczbie: rzeczywistych mieszkańców, korzystających z sieci kanalizacyjnej i obsługiwanych przez tabor asenizacyjny oraz w wykazywanej długości i przyroście sieci kanalizacyjnej;
  - dane dotyczące 40 informacji z aglomeracji, tj. 12,9%, zawierały nieprawidłowości w zakresie wykazanej ilości ścieków powstających w aglomeracji, ilości ścieków doprowadzonych systemem kanalizacyjnym, ilości ścieków oczyszczonych;
  - w 25 przypadkach zakwalifikowano oczyszczalnie ścieków jako spełniające wymagania rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 24 lipca 2006 r. w sprawie warunków, jakie należy spełnić przy wprowadzaniu ścieków do wód lub do ziemi, oraz w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego², mimo że wskaźnik zanieczyszczenia lub minimalny procent redukcji zanieczyszczenia w ściekach odpływających w 15 spośród 145 oczyszczalni w 2006 r., tj. 10,5% i 10 spośród 157 w 2007 r., tj. 6,4%, nie spełniały warunków ww. rozporządzenia;
  - w sprawozdaniach wojewodów za 2006 r., dla aglomeracji o równoważnej liczbie mieszkańców (RLM) ≥ 15.000 , w 4 przypadkach wystąpiły istotne różnice pomiędzy ilością suchej masy osadów powstających na oczyszczalni a ilością suchej masy osadów według sposobu ich zagospodarowania. Stwierdzono różnice w ilości powstających i zagospodarowanych osadów dla aglomeracji o RLM $\geq 2.000 < 15.000$ – w 2006 r. w województwie śląskim i wielkopolskim w łącznej ilości 418,3 ton, w 2007 r. w województwie mazowieckim, śląskim i wielkopolskim w łącznej ilości 304,6 ton;
  - kwoty nakładów finansowych poniesionych w danym roku różniły się od kwot według źródeł ich pochodzenia łącznie o 203.481,5 tys. zł, z tego o 188.874,2 tys. zł w sprawozdaniach za 2006 r. i 14.607,3 tys. zł - za 2007 r.

---

² Dz. U. Nr 137, poz. 984.

Ponadto, w sprawozdaniach za 2007 r. z dwóch województw: kujawsko-pomorskiego i śląskiego, wykazana liczba mieszkańców korzystających z kanalizacji i obsługiwanych przez tabor asenizacyjny w 10 aglomeracjach była większa niż rzeczywista liczba mieszkańców tych aglomeracji.

W ocenie NIK, weryfikacja sprawozdań wojewodów, prowadzona przez KZGW, była nierzetelna.

- 3) W *Sprawozdaniu z wykonania KPOŚK w latach 2006-2007* nie przedstawiono stanu zaawansowania KPOŚK w odniesieniu do 31 grudnia 2010 r., tj. terminu, w którym wszystkie aglomeracje o RLM ≥ 15.000 powinny osiągnąć zgodność z Aktem dotyczącym warunków przystąpienia m.in. Rzeczypospolitej Polskiej oraz dostosowań w Traktatach stanowiących podstawę Unii Europejskiej³, ograniczając się tylko do informacji o zadaniach zrealizowanych w latach sprawozdawczych. Ponadto w *Sprawozdaniu*:
- nie ujęto informacji o braku wyznaczenia aglomeracji przez wojewodów w drodze rozporządzeń oraz kilkudziesięciu zmianach koncepcji w zakresie odprowadzania i oczyszczania ścieków w gminach;
  - nie wyszczególniono aglomeracji z zagrożonym terminem zakończenia zadań KPOŚK;
  - nie wymieniono aglomeracji, które nie przedstawiły sprawozdań z wykonania KPOŚK;
  - nie przedstawiono trudności i przyczyn ewentualnego niedotrzymania terminów realizacji budowy i modernizacji sieci kanalizacyjnej.

Sprawozdanie nie zawiera również informacji na temat postępu realizacji zapisów ww. Traktatu, dotyczących uzyskania wymaganych efektów ekologicznych. I tak:

- brak było informacji ile oczyszczalni spełnia odpowiednie standardy jakości odprowadzanych ścieków, określone w rozporządzeniu Ministra Środowiska⁴;
  - nie określono w ilu aglomeracjach osiągnięto zgodność z Dyrektywą 91/271/EWG⁵;
  - nie zawarto informacji dotyczących stopnia wyposażenia aglomeracji w systemy kanalizacji zbiorczej oraz procentu mieszkańców obsługiwanych przez te systemy, odpowiedniego dla poszczególnych przedziałów wielkości aglomeracji;
  - nie określono osiągniętego poziomu redukcji całkowitego ładunku azotu i fosforu w ściekach komunalnych pochodzących z terenu całego kraju.
- 4) Przygotowane dla wojewodów, przez KZGW, wzory arkuszy sprawozdań z realizacji KPOŚK, zawierające 83 kolumny w sprawozdaniu za 2006 r. oraz 85 za 2007 r., nie uwzględniały pozycji dotyczących postępu realizacji przedsięwzięć, ujętych w Programie, pomimo że - zgodnie z art. 43 ust. 3b ustawy – Prawo wodne - sprawozdanie powinno zawierać takie informacje. We wzorze tabel nie uwzględniono także podziału zadań inwestycyjnych dotyczących sieci kanalizacyjnej w zakresie sieci nowowypudowanej i modernizowanej, mimo że pozycje takie występowały w Programie oraz pozycji

³ Dz.U. L. 236 z 23.09.2003 r., s 33.

⁴ Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 24 lipca 2006 r. w sprawie warunków, jakie należy spełnić przy wprowadzaniu ścieków do wód lub do ziemi, oraz w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego (Dz.U. Nr 137, poz. 984).

⁵ Dz.U.L.135 z 30.05.1991 r.

pozwalających na bezpośrednie określenie stopnia redukcji ładunku zanieczyszczeń biodegradowalnych, powstających w aglomeracji. Ponadto nie wykorzystano rozwiązań informatycznych, możliwych do zastosowania w przypadku arkusza Excel, co zdaniem NIK, już na etapie wypełniania tabel, pozwoliłoby uniknąć błędnych wpisów w poszczególnych pozycjach.

Z ustaleń kontroli ponadto wynika, że:

1. KZGW, pomimo braku wymaganych rozporządzeń wojewodów w sprawie wyznaczenia obszaru i granic aglomeracji⁶, dopiero w związku z pracami prowadzonymi nad aktualizacją Programu, spowodował (w dniu 17 kwietnia 2007 r.) wystąpienie Ministra Środowiska do wojewodów, z prośbą o zintensyfikowanie działań i zakończenie procesu ustanawiania aglomeracji. Jak wynika z ustaleń kontroli, spośród 1.469 aglomeracji ujętych w A-KPOŚK, które uwzględnione zostały w sprawozdaniach wojewodów z realizacji Programu za 2006 r., rozporządzeniami wyznaczonych było tylko 1.196, tj. 81,4%, a za 2007 r. spośród 1.442 aglomeracji, wyznaczonych było 1.280, tj. 88,8%. Ponadto, w latach 2006-2007, rozporządzeniami wojewodów wyznaczone zostały 284 nowe aglomeracje.

W ocenie NIK, w KZGW nie sprawowano wystarczającego nadzoru nad wydawaniem rozporządzeń w sprawie wyznaczenia obszaru i granic aglomeracji, a jedynie, w ramach prac w tym zakresie, opiniowano je pod względem merytorycznym i prowadzono ich rejestr.

2. W okresie objętym kontrolą podjęto prace nad kolejną aktualizacją Programu. W 2008 r., do czasu zakończenia kontroli, na stronach internetowych KZGW zamieszczone zostały trzy projekty zaktualizowanego A-KPOŚK: z 15 kwietnia, 19 września i 7 listopada. Wersja projektu z 7 listopada 2008 r. obejmowała 1.628 aglomeracji, w tym 1.327 występujących w A-KPOŚK oraz 301 nowych aglomeracji. Z Programu wykluczono 215 aglomeracji występujących w A-KPOŚK, z powodu braku rozporządzeń wojewodów wyznaczających te aglomeracje oraz braku danych z ankiet aktualizacyjnych. Przekazanie Radzie Ministrów zaktualizowanego projektu A-KPOŚK ma nastąpić po sporządzeniu prognozy oddziaływania ww. Programu na środowisko. Dwa postępowania o zamówienie publicznie w tej sprawie prowadzone przez NFOŚiGW zostały unieważnione, o czym KZGW poinformowano pismami z 14 lipca i 28 października 2008 r. Zgodnie z art. 43 ust. 4c ustawy - Prawo wodne, aktualizacja KPOŚK powinna być dokonana nie później niż do 30 maja 2009 r. Jak wynika z uzyskanych wyjaśnień, przedłużające się prace związane z kolejną nowelizacją Programu, trwające już od połowy 2007 r., powodują w gminach wchodzących w skład aglomeracji, zwłaszcza o $RLM \geq 2.000 < 15.000$, niepewność ich udziału w Programie, co uniemożliwia ubieganie się beneficjentów o przyznanie środków finansowych z programów pomocowych na realizację zadań zaplanowanych w ramach KPOŚK.

---

⁶ Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 22 grudnia 2004 r. w sprawie sposobu wyznaczenia obszaru i granic aglomeracji – Dz.U. z 2004 r. Nr 283, poz. 2841 z późn. zm.

Przedstawiając powyższe uwagi i oceny Najwyższa Izba Kontroli wnosi o:

1. Podjęcie działań mających na celu doprowadzenie do umocowania ustawowego Prezesa KZGW w realizacji zadań związanych z KPOŚK.
2. Wnikliwe analizowanie corocznych sprawozdań marszałków województw z realizacji KPOŚK w województwach, w celu zapewnienia zgodności danych w nich zawartych, ze stanem faktycznym.
3. Doprowadzenie do przedstawiania Ministrowi Środowiska pełnych i rzetelnych informacji o stanie realizacji KPOŚK, w szczególności zawierających dane dotyczące postępu w uzyskiwaniu wymaganych efektów ekologicznych.
4. Dostosowanie wzorów formularzy sprawozdawczych z realizacji KPOŚK do wymogów określonych w art. 43 ust. 3b ustawy - Prawo wodne.
5. Doprowadzenie do wyznaczenia przez sejmiki województw wszystkich aglomeracji o RLM powyżej 2.000, które powinny być wyposażone w systemy kanalizacji zbiorczej dla ścieków komunalnych, zakończone oczyszczalniami ścieków, zgodnie z ustaleniami KPOŚK.
6. Pilne zakończenie prac nad aktualizacją KPOŚK.

Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 62 ust. 1 ustawy o NIK, zwraca się do Pana Prezesa o przekazanie, w terminie 30 dni od daty otrzymania niniejszego wystąpienia pokontrolnego, informacji o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosków bądź o działaniach podjętych w celu realizacji wniosków lub przyczynach niepodjęcia takich działań.

Zgodnie z treścią art. 61 ust. 1 ustawy o NIK, w terminie 7 dni od daty otrzymania niniejszego wystąpienia pokontrolnego, przysługuje Panu Prezesowi prawo zgłoszenia na piśmie do Kolegium Najwyższej Izby Kontroli umotywowanych zastrzeżeń w sprawie ocen, uwag i wniosków zawartych w tym wystąpieniu.

W razie zgłoszenia zastrzeżeń, zgodnie z art. 62 ust. 2 ustawy o NIK, termin nadesłania informacji, o którym mowa wyżej, liczy się od dnia otrzymania uchwały Kolegium NIK.